

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בימי הפורים תשפ"א לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף רי"ג

בסעודת פורים

ערש"ק פרשת תצוה

מתפארים שהמה העם הנבחר, וראה מצבם שניתנו להשמיד להרוג ולאבד. והשיב לו, אם אני בעצמי אוכה לחיות בסיומו של המלחמה, איני יודע. אבל זאת אוכל לומר לך כי אין ספק ש'עם' ישראל ימשיכו להבנות מחדש, גם אחר שמשעבדיהם יכלו. וכבר עברו על ראש ישראל כמה גליות, ובמשך הימים כמה אומות כבר נאבדו, והם יחיו לעד כהבטחת ה' לעמו ע"כ.

ועל דרך זה היה בהמן, שידע היטב שכליון להעם לא יוכל לעשות, ועל כן הגביל הגזירה ליום אחד, כי בזמן קצר כזה אי אפשר להרוג כולם, ובודאי יעלה לכמה יהודים לברוח ולהטמין עצמם, ואין בזה כליון לעם כולו, ושפיר יוכל להתקיים, לא כן להשמיד כל הימים, הוי כליון, וגזירת 'יום אחד' היא חלק מרשעותו.

* * *

ויאמר ממוכן לפני המלך והשרים וגו' (א-טו). בגמרא (מגילה יב:) תנא ממוכן זה המן, ולמה נקרא שמו ממוכן, שמוכן לפורענות [עומד להיות תלוי] ע"כ. לכאורה יש להבין למה דייקא כאן בפרשה זו קראו ממוכן שהוא מוכן לתליה, ולא בשאר הפרשיות. ונראה כי כאן בדיבורים הללו לפני המלך הכין לעצמו תלייתו. כי אמר, אם על המלך טוב יצא דבר מלכות מלפניו, ויכתב בדתי פרס ומדי ולא יעבור, אשר לא תבוא ושתי לפני המלך אחשורוש, ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה (א-טו). וכתוב בביאור הגר"א, שאמר להמלך שיחדש היום שני דברים, אחד, שיצא 'דבר מלכות', פירוש אפילו דבר מהנוגע למלכות יצא גם כן 'מלפניו' וישפוט בעצמו. ויכתב בדתי פרס ומדי ולא יעבור, פירוש זאת אשר המלך יהיה יכול

להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד (ג-ג). ויש להבין למה גזר הגזירה רק על יום אחד, ולא להשמידם חודש או שנה, כי ביום אחד יש כמה תחבולות ליהודי להנצל מידם, להטמין ולהתגדר שלא יוכלו למצאו. ולא עוד אלא שאנו מדגישים זאת בברכת ההודאה (על הנסים) שבקש להרוג ולאבד וכו' 'ביום אחד'. ולכאורה זה מקטין רשעותו של המן. ובפשוטו נראה שכן היה מן השמים, כדי שיוכל להתקיים אחר כך, ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם (ט-א), כי על חודש ושנה יתכן שלא היה מסכים המלך לעשות קרחה במלכותו.

ונראה דהנה אומרים (בהגדה של פסח) צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ולבן בקש לעקור את הכל שנאמר (דברים כו-ה) ארמי אובד אבי וירד מצרימה וגו' ע"כ. ויש להבין מה ענין סיפורו של לבן ארמי להזכירו ביציאת מצרים, ומה גם שמקטין רשעותו של פרעה על ידי זה, שלא היה רשע כל כך גדול כלבן. ופירשו המפרשים, כי מה שרצה לבן לכלות ולעקור את הכל, אין לחוש לזה, כי יש לנו הבטחה מאת ה', כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב (תהלים צד-יד). ואמרו (דב"ר ג-ב) בשבועה נשבע הקב"ה שלא יניח את ישראל לעולם ע"כ. ואם כן לא יתכן לבצע זממו לעקור את הכל. אבל פרעה ברוב רשעתו גזר רק על הזכרים, ועל מקצת ישראל יתכן שיעלה בידו לקיימו, והקב"ה הצילנו מידו.

ושמעתי מהגה"ק מקלויזנבורג זצ"ל שאמר, כי בהיותו בימי המלחמה תחת יד הגרמנים ימ"ש, שאל אותו פעם גרמני אחד, מה אתה אומר להכלל ישראל, הם

והתורה משתנית לפי העת, יש יום כך, ויש יום שצריכין לשנות לפי המצב, ולא שמע אליהם.

* * *

ותבך ותתחנן לו להעביר את רעת המן האגגי, ואת מחשבתו אשר חשב על היהודים (ח-ג). ויש להבין למה הזכירה מחשבתו, הא הוציא מחשבתו לפועל בכתיבת ספרים ובחתימת המלך. וגם להלן אמרה אסתר, יכתב להשיב את הספרים 'מחשבת' המן בן המדתא (ח-ה). ונראה שכיוונה אסתר, שהגם שכבר תלו את המן, וגם ישיבו את הספרים אשר כתב, מכל מקום מחשבת (הפלאן שלו) ותכניתו, שיהודים הם עם שעולה על הדעת לאבדם, זה ישאר, ואם היום נתבטל הגזירה, מי יודע אם למחר לא יקום רשע אחר כמותו לעורר עוד הפעם גזירה כזו, ויש לטכס עצה להעביר גם מחשבת המן, שלא יבואו אחרים לבצע מחשבתו. ולכן לא די רק להשיב את הספרים, אלא המלך נתן רשות להרוג את כל חיל עם הצרים אותם, ולהנקם מאויביהם, כי הרוצה לאבד היהודים יענש בנקמה, ובזה ישוב גם מאחרים מחשבת המן שחשב על היהודים.

לשפוט אפילו מה שיהיה נוגע לו. שנית, אשר לא תבוא ושתי לפני המלך אחשורוש, ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה. וכל זה מהמסבב הסיבות כדי שיהיו יכולין לתלות את המן, כי אם לא היה המלך יכול לשפוט דבר מה שנוגע אצלו, לא היו יכולין לתלות את המן עד שיסכימו כל השרים, לכן סיבב ה' שיהא המלך יכול לשפוט בעצמו ע"כ. ואם כן כאן בדבריו הכין ישועתן של ישראל, והכין מפלתו. חדא כפשוטו, שעל ידי הריגת ושתי באתה אסתר לבית אחשורוש כמאמרו ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה. שנית, הכין בזה תלייתו, שהמלך יוכל לשפוט הכל בעצמו כפי מה שעולה על רוחו, כמאמרו יצא דבר מלכות מלפניו. ולכן כאן דייקא קראו ממוכן, שבדיבורים אלו הכין לעצמו פורענותו.

* * *

ויהי כאמרם אליו יום יום ולא שמע אליהם (ג-ד). כי אמרו למרדכי שיש מצבים שצריכין להטות מדרכי תורה, כאשר יושבים בגלות תחת מרותו של המן, אין להתגרות בו, כי יתכן שיגיע גם לפיקוח נפש, וכמו שהיה לבסוף,

בסעודת שושן פורים

פורים המשולש - מוצש"ק פרשת תצוה

הלילה, אף אסתר סוף כל הנסים ע"כ. וסדר העולם שבסיום דבר טוב יש שמחה יתירה, כמו בסיום מסכת, ובנעילת החג, ובסיום שבע ברכות, על כן גם בסיום ונעילת הנסים יש שמחה יתירה וקבעו עליה חג שני ימים.

והנה הצדיקים היו עושין משתה ושמחה גם בשושן פורים, כדי לקשר עצמם עם אנשי ירושלים שזמנם יום ט"ו, אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני. אבל באמת יש בזה ענין פנימי יותר, כי הנה אמרו (מגילה ז.) קימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם וגו' להיות עושים את שני הימים האלה וגו' (ט-כז), קימו למעלה מה שקבלו למטה ע"ש. ובפשוטו הכוונה שהסכימו בשמים בבית דין של מעלה, לתקנת פורים שקיבלו ישראל עליהם בארץ. אך יש בזה עוד, כי ידוע שהקב"ה שומר תורתו (ירושלמי ראש השנה א-ג), ומקיים גם מצות זקנים (תנחומא נשא כט), ואם כן גם בשמים קיבלו על עצמם לקיים מצות ימי הפורים. וזהו שרמזו שקיימו למעלה מה שקיימו למטה, וגם בשמים יש שמחה יתירה בשני ימים אלו, ובפרט ביום ט"ו אשר ה' שוכן ירושלים (תהלים קלא-כא), ונותנין בהם מתנות לאבינונים, עם עני ואביון, ומקיימין כל

ביום שלשה עשר לחודש אדר, ונוח בארבעה עשר בו, ועשה אותו יום משתה ושמחה, והיהודים אשר בשושן נקהלו בשלשה עשר בו ובארבעה עשר בו, ונוח בחמשה עשר בו, ועשה אותו יום משתה ושמחה (ט-יז). הנה בכל הימים טובים עושין החג ביום הנס, וכאן קבעו החג על יום שלאחריו יום המנוחה. ובפשוטו, כי אם היו קובעים על יום הנס, אז היו הפרזים עושין פורים ביום י"ג, ומוקפים שני ימים י"ד וט"ו, כמו שושן שני ימים, ותורה אחת יש לכל ישראל, ולא יתכן שמקצתם יש להם משתה ושמחה יום אחד, ומקצתם שתי ימים. על כן קבעו על יום המנוחה, ושפיר יש רק יום אחד לכולם, אלא זמנו של זה לא כזמנו של זה.

ואמר הכתוב לקיים עליהם להיות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר בו בכל שנה ושנה (ט-כא). ונראה הטעם שסוף כל סוף נתקנה פורים לשני ימים י"ד וט"ו, ולא כשאר המועדות שהם רק יום אחד. יש לומר דאיתא בגמרא (יומא כט.) למנצח על אילת השחר (תהלים כב-א), למה נמשלה אסתר לשחר, מה שחר סוף כל

הפושט יד נותנין לו. ואנו משתתפים בשושן פורים בשמחתו של הקב"ה בשמים ממעל.

* * *

הנה בית המן נתתי לאסתר, ואותו תלו על העץ על אשר שלח ידו ביהודים, ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם בשם המלך וחתמו בטבעת המלך, כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב (ח-ז). ויש להבין למה הקדים תחלה כי המן כבר תלו אותו על העץ. וגם המלך סותר עצמו, שאומר להשיב את הספרים הראשונים בכתיבת ספרים האחרונים, וסיים כי כתב אשר נכתב בשם המלך אין להשיב.

ונראה דאיתא בגמרא (תענית כט.) כשחרש טורנוסרופוס הרשע את ההיכל נגזרה גזירה על רבן גמליאל להריגה. בא אותו הגמון ועמד בבית המדרש, ואמר בעל החוטם [בעל קומה וצורה, לשון אחר גדול הדור] מתבקש [ליהרג, ברמז אמר ליה שלא יכירו בו אנשי המלך], בעל החוטם מתבקש. [ויש לומר בטעם שנקרא כן, דמבואר בבני יששכר (אדר ד-א) דבחטא אדם הראשון לא נזכר חוש הריח, כי לא נפגם אז, שהיא דבר שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף (ברכות מג:)] ע"ש. ולכן צדיק שאינו פוגם במעשיו, קרוי 'בעל החוטם', שהוא דוגמתו בלא פגם]. שמע רבן גמליאל אזל טשא [נחבא] מינייהו. אזל לגביה [האדון אצל רבן גמליאל] בצנעא, אמר ליה אי מצילנא לך מייתית לי לעלמא דאתי, אמר ליה הן. אמר ליה אשתבע לי, אשתבע ליה. סליק לאיגרא נפיל ומית, וגמירי דכי גזרי גזירתא ומית חד מינייהו [מן היועצין, וכסבורין שאירע להן על שהרעו לגזור] מבטלי לגזרתייהו. יצתה בת קול ואמרה אותו הגמון מזומן לחיי העולם הבא ע"כ. [ויש בזה מוסר השכל, שאפילו גוי מבין שכאשר יש כשולן בתכניו של אדם, זהו סימן מן השמים שמעשיו צריכין תיקון, ומעוררין אותו בזה מן השמים].

ועל דרך זה היה באסתר, כמו שאמרו (מגילה טו:) מה ראתה אסתר שזימנה את המן וכו', רבי יהושע בן קרחה אומר אסביר לו פנים כדי שיהרג הוא והיא [שיחשדני המלך ממנו ויהרוג את שנינו, וכי גזרי גזירה ומית חד מינייהו בטלי הגזירה] ע"כ. ובשפתי צדיק (אות מב) איתא, ששאל את גיסו [בעל שפת אמת], בעת שצוה אחשורוש להמן, מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי (י-י), איך לא איבד המן את עצמו טרם שהלך לשרת את מרדכי ולקרות לפניו, שהחרפה זו מר ממות. ומבואר בתרגום (שם) שאמר המן לאחשורוש שמבקש ממנו הרוג אותי ולא תגזור עלי

כפתגמא הדין. והשיב לו, דכיון שהיה אז נימוס שכשמת אחד מן השרים מתבטל הגזירה, אם היה מאבד עצמו היה בטל כל הגזירה מאיבוד יהודים, לכך דחק עצמו לסבול כל זאת ע"כ.

ומעתה כעת כיון שכבר נהרג המן שיעץ עצה זו, ותלו אותו על העץ, הרי בנימוסיהם בטלה הגזירה, ושפיר יכולים להשיב את הספרים הראשונים. ועל כן הקדים אחשורוש לומר, הנה בית המן נתתי לאסתר, ואותו תלו על העץ, הרי היועץ הזה אבד ממונו וחיוו יחד, הרי בטלה הגזירה מאליו, ושפיר יכולים לכתוב ספרים אחרים, וכתבו על היהודים כטוב בעיניכם.

ובזה יובן איך נתהפך אחשורוש מרגע לחבירו, אשר לא רק שיכתבו להשיב את הספרים, אלא נתן להם רשות לעשות בשונאיהם כרצונם. אמנם כבר אמרו חז"ל (מגילה יד.) ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך (ג-א), אמר רבי אבא משל דאחשורוש והמן למה הדבר דומה, לשני בני אדם, לאחד היה לו תל בתוך שדהו, ולאחד היה לו חריץ בתוך שדהו, בעל חריץ אמר מי יתן לי תל זה בדמים, בעל התל אמר מי יתן לי חריץ זה בדמים, לימים נזדווגו זה אצל זה, אמר לו בעל חריץ לבעל התל מכור לי תילך, אמר לו טול אותה בחנם והלואי ע"כ. אם כן גם אחשורוש היה באותה עצה של המן להשמיד את היהודים, עד שוויתר על הכסף שרצה המן לשקול. וכיון שראה מה שעלתה להמן על אשר שלח ידו ביהודים, חשש גם לנפשו שלא יארע גם לו כדמותו, על כן רצה לתקן זאת במה שנתן ליהודים מתנה מה שלא ביקשו ממנו, להשמיד ולהרוג ולאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים אותם טף ונשים ושללם לבו.

* * *

בגמרא (מגילה יד.) אמר רבי אבא בר כהנא גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירו למוטב, ואילו הסרת הטבעת החזירתן למוטב. וברש"י שגזרו עליהן תעניות לתשובה כדכתיב צום ובכי ומספד שק ואפר יוצע לרבים ע"כ. והיא תמוה, וכי הנביאים לא החזירו את עם ישראל בדבריהם למוטב, אתמהא. ופירשו דעם כל זה לא הגיעו לדרגת התשובה שעשו מחמת הסרת הטבעת. – גם יש להבין למה תלו הדבר בהסרת הטבעת, ולא בעצם הגזירה של להשמיד להרוג ולאבד שגרמו להחזירם למוטב. ועוד, הרי כבר עברו עליהם הגלות מארצם, וחורבן בית מקדשנו, אשר שפכו דמים סביבות ירושלים, וכי לא נתעוררו אז לתשובה, במה שראו שנהרגו רבבות ישראל.

ונראה דאיתא בגמרא (שבת פח.) ויתיצבו בתחתית ההר (שמות יט-יז) אמר רבי אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית [קובא שמטילין בה שכר], ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא [שם יזמינן לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה שקבלוה באונס]. אמר רבא אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשורוש [מאהבת הנס שנעשה להם], דכתיב (אסתר ט-כז) קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר ע"כ. ודבר כזה שיתעלו ישראל כל כך לקבל עליהם התורה מאהבה לא השיגו ולא יכלו לפעול כל הנביאים והנביאות עד ימי הפורים. ועל זה כווננו באמרם שכל הנביאים לא החזירו 'למוטב', אין טוב אלא תורה (אבות ו-א), ששיגו ישראל טובה של תורה לקבלם מאהבה, ואילו הסרת הטבעת החזירתן למוטב.

ומעם הדבר, כי דברי תוכחה ומוסר ועונשין מעוררין את האדם לתשובה, ולקבל על עצמם עול תורה, אבל זהו רק עבודת ה' מיראה. אמנם כשנשפע מן השמים חסד על ישראל, ורואין בעיני בשר אהבת ה' אליהם, אז הם מתעוררים בחזרה זה לעומת זה לעבודת ה' מאהבה, כמים פנים אל פנים. ובימי אחשורוש זכו לנס מופלא, שראו כולם אהבת ה' לישראל, וכמאמרם (מגילה יא.) ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו (תהלים צח-ג), אימתי, בימי מרדכי ואסתר [שהדבר נגלה לכל האומות שהלכו אגרות בכל העולם] ע"כ. על כן אהבת הנס החזירים למוטב, לקבל התורה מאהבה.

וזוהו שאמרו גדולה 'הסרת טבעת' שהחזירתן למוטב, ואין הכוונה על הסרת הטבעת מעל ידו של אחשורוש ויתנה להמן (ג-ג), אלא על מה שנאמר ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי, ותשם אסתר את מרדכי על בית המן (ח-ב), הסרת טבעת זו שהיתה נס מופלא, שהמלך יתן טבעתו למרדכי, אהבת נס זו החזירתן למוטב.

ובזה יתבאר המסורה ג' פעמים 'ונשמע', ונשמע פתגם המלך אשר יעשה בכל מלכותו (אסתר א-ב), נעשה ונשמע (שמות כד-ז), ונשמע קולו בבואו על הקודש (שם כח-לה), (הובא בבעל הטורים פ' תצוה). ונראה כי בהיות שאז כאשר נגזר הריגת ושתי, היתה תחלת הנס שנעשה ברבות הימים, שזה גרמה אחר כך שקבלו ישראל שוב התורה מאהבה. על כן רימו כי כעת נעשה ההכנה לקבלת התורה, 'ונשמע פתגם המלך', היינו התורה שניתנה מפי הקב"ה מלך מלכי המלכים בסיני, 'אשר יעשה בכל מלכותו', שכשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי אומות העולם אחזתן רעדה בהיכליהן (זבחים קטז). ועל זה

בא המסורה לבאר, על איזה פתגם המלך קרא קאי, ואמר דזהו הפתגם אשר עליה אמרו 'נעשה ונשמע', ושוב כפו עליהם הר כגיגית לקבל, 'ונשמע קולו בבואו אל הקודש', שאמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם, וכעת בנס דפורים שוב נשמע אותו פתגם המלך אשר יעשה בכל מלכותו.

* * *

בגמרא (מגילה יד.) ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל, ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה, חוץ ממקרא מגילה. מאי דרוש, קל וחומר, מה מעבדות לחירות אמרינן שירה [ביציאת מצרים אמרו שירה על הים], ממות לחיים לא כל שכן ע"כ. וראיתי לדקדק דלא הוי ליה למימר רק ולא הותירו, ומה המכוון במה שאמרו ולא פחתו, דמשמע שגם זה היה במקרא מגילה. ונראה דאיתא בגמרא (שם ג.) והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור 'משפחה ומשפחה' וגו' (ט-כח). למאי אתא, אמר רבי יוסי בר חנינא להביא משפחות כהונה ולויה שמבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה וכו'. מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה ע"כ. ואם כן בתקנתם של מקרא מגילה, פחתו על מצות התורה, לבטל עבודת בית המקדש ולימוד התורה, ושפיר אמרו שלא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה חוץ ממקרא מגילה, ששם הותירו מצות קריאתה, ופיחתו בזה תורה ועבודה יחד. – ולמידים אנו מזה חשיבות אמירת שירה והודאה, שעולה במעלתה על עבודת המקדש ולימוד התורה. ואילו פינו מלא שירה כים וכו', אין אנו מספיקין להודות וכו'. וענין הלל והודאה, היא ביטוי אמונתנו בהשגחתו הפרטית, אשר בא חבקוק והעמידן על אחת, צדיק באמונתו יחיה (מכות כג.)

* * *

ואת פרשת הכסף אשר אמר המן לשקול על גנזי המלך ביהודים לאבדם (ד-ז). הנה הכתיב הוא 'יהודיים' בשתי יודי"ן, והקרי הוא 'יהודים' בחד יוד. והיינו שיו"ד אחד הוא בגלוי שקורין אותו, ויו"ד אחד בהעלם בפנימיותו, שלא ניכר מבחוץ. והוא לרמוז שבכל יהודי נגנז בתוך תוכו עוד יהודי, שאינו כברו, ופנימיותו אינו דומה לחיצוניותו, אלא הרבה יותר, שגלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, אלא שאין בכחו להוציאו בפועל. ולפעמים גם האדם עצמו אינו מעריך כראוי המרגליות שמונח בתוכו, ויש גנזי המלך ביהודים בפנימיותם. ואמרו (מגילה יב.) שגם בשעה שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר, הם לא עשו אלא לפנים מיראה, אבל תוכם היה שונה לגמרי מעשייתם בחוץ. ■